

LÆRERINDER OG LÆRERE.

Den 30te Marts d. A. udkom Loven om Seminarier og Prøver for Lærere og Lærerinder. I denne Lov underforstaas, selv om det ikke er udtrykkelig udtalt, at Lærerindernes Uddannelse skal være væsentlig den samme som Lærernes, og i de fra Ministeriet under 8de Juni udgaaede nærmere Bestemmelser er dette nu ogsaa fastslaaet. Den eneste Forskel paa deres Uddannelse bliver den, at Lærerinderne foruden alle de Fag, som Lærerne har, altsaa ogsaa Matematik og Naturlære, tillige skal have Haandarbejde.

Naar Mænd og Kvinder her er stillede ens, er dette jo ikke noget nyt; det samme er sket ved Præliminæreksamen, Artium o. s. v. Værd at lægge Mærke til er det imidlertid, at denne Lov er gaaet igennem alle Behandlinger i Folketing og Landsting og har været diskuteret paa pædagogiske Møder og i Blade, uden at, saa vidt jeg har set eller hørt, en eneste har udtalt sig imod denne Lærerindernes Ligestilling, ja uden at der er blevet gjort opmærksom paa, at der herved skete en Forandring ved Lærerindeuddannelsen. Dette viser, at den offentlige Mening betragter Kvindens Ligestilling med Manden paa dette Omraade som noget ganske selvfølgeligt, og det viser endvidere, hvilket mægtigt Skridt Bevægelsen for Kvindernes Erigørelse er kommen fremad i den sidste Menneskealder.

Saa vidt jeg véd, er Skolevejen en af de første, der blev aabnet for Kvinder. Ved kgl. Resolution af 4de Novbr. 1859 anordnedes Eksamen for vordende Lærerinder ved Borger- og Almueskoler, og ved en ministeriel Bekendtgørelse

af 9de Juli 1860 gaves der nærmere Bestemmelser om denne. Det er altsaa nu godt og vel 33 Aar, netop hvad man plejer at henregne til en Menneskealder, siden dette første Skridt blev gjort.

Den Gang gik man dog ikke saa vidt, at Lærerinderne fik de samme Fag som Lærerne; flere Fag, som Fysik og Matematik, fik de ikke med, og ogsaa for Fællesfagenes Vedkommende hedder det i den ministerielle Bekendtgørelse af 9de Juli 1860, at der med Hensyn til »Omfang af Kundskab og Færdighed skal tages særligt Hensyn til den forskellige Beskaffenhed, som Indsigt i den samme Genstand maa forudsættes at have efter Mandens og Kvindens forskellige Karakter og ejendommelige Dannelse.«

Den Gang gik man altsaa ud fra den Forudsætning, at der var Forskel paa Mandens og Kvindens Karakter og ejendommelige Dannelse, og paa Grundlag af denne Forskel baseredes Forskellen i Eksamensfordringerne. Nu — 1894 — gør man ikke en saadan Forskel. Er man da i den mellemliggende Menneskealder bleven klar over, at hin Forudsætning var urigtig, at der altsaa ingen Forskel er paa Mandens og Kvindens »Karakter og ejendommelige Dannelse?« Dette er dog næppe Tilfældet.

Hvad der har ført til Resultatet 1894, er snarere forskellige Strømninger af anden Art. For det første den almindelige pædagogiske: Kvinderne skal og kan give samme Undervisning som Mændene, de maa altsaa have samme Uddannelse. Og saa endvidere to mere specielle, den ene udgaaende fra Mandslejren, den anden fra Kvindelejren. Den fra Mandslejren kan omtrent formuleres saaledes: »Nu har Kvinderne saalænge haft lettere Lærereksamen end Mændene, og de har klaret sig bedre. Lad dem nu faa alt det samme som Mændene, og lad os se, om de kan gøre det lige saa godt.« Og fra Kvinderues Lejr lyder det: »Vi maa have alt med, Rub og Stub, ogsaa Polynomiers Division og lignende Specialiteter; ellers hedder det sig, at vi ikke er saa dygtige som Mændene.«

Men mon der ikke er meget urigtigt i disse Betragtninger?

Mandslejrens Opfattelse kan man endda forstaa. Den er fremkommen under den mere og mere truende Eksistens-

kamp mellem de to Køn og den deraf opstaaende Bitterhed. Skal det imidlertid være en Kamp, kunde Mændene dog gerne endnu have bevaret saa meget af deres tidligere højt priste Ridderlighed, at de vægrede sig ved at kæmpe med ulige Vaaben. Men dette vil ske i Fremtiden, naar Lærerinderne foruden alle de andre Fag ogsaa skal have Haandarbejde. Derved bliver Eksamen sværere for dem. Og en Henvisning til, at Partiet bliver lige derved, at Lærerinderne lettere end Lærerne kan lade det valgfri Fag Sang og Musik ligge, da de ikke kan blive Kirkesangere, gælder ikke, da paa den ene Side alle de Lærere, der ansættes i København og de andre Købstæder, ikke behøver det, og paa den anden Side en Mængde Lærerinder, der skal have selvstændige Stillinger paa Landet, maa have dette Fag med. Det maa derfor slaas fast, at Lærerinderne nu har faaet en vanskeligere Eksamen end Lærerne, saa at det vil blive en Stykkeprøve med ulige Vaaben.

Naa — Ridderlighed er jo heller ikke en Egenskab, der nu er i høj Kurs, særlig ikke i Kvindelejren. Der lyder det jo netop: »Alt dette med Ridderlighed er Levninger fra Middelalderen, hvor Kvinden betragtedes som svagere, mindre evnerig end Manden og derfor formentes at trænge til Hensyntagen og Værnen fra Mandens Side. Nu ønsker vi ikke denne særlige Hensynsfuldhed, lad os blot faa ensartede Forhold.« Ud fra dette Synspunkt er det saa, at man kræver de samme Eksamensfordringer for Kvinder som for Mænd. Men er dog ikke denne Fordring om rent formel Ligestilling en Ræst fra den Tid for en Menneskealder siden, da det gjaldt om at bryde med de talrige Fordomme mod Kvindens Deltagelse i Samfundslivet, saasom Ideen om, at hun manglede logisk Evne, matematisk Sans m. m.? For at bryde disse Fordomme har det vel en Tid været nødvendigt for Kvinden at vise, at hun har de samme Evner som Manden og er et lige saa fuldkomment Eksempel af Slægten homo som han. Men nu da talrige Kvinder har bevist dette, er der saa nogen Grund til bestandig at fordre: »Vi vil have alt det samme som Mændene, aldeles det samme; vi vil vise, at vi er lige saa dygtige?« Kan der ikke opnaas Ligestillethed uden Ensstillethed? Dette er det Spørgsmaal, som det fore-

kommer mig, at Kvindebevægelsen i næste Menneskealder vil have at besvare.

Og netop for Kvindesagens Skyld vil dette Spørgsmaals Besvarelse have sin store Betydning. Hidindtil er Kvinderne jo gaaede lige bag efter Mændene, lige i de Baner, som Mændene havde traadt, og som var afpassede i Tidens Løb efter Mændenes Ejendommelighed og Fremtidsudsigter. Men er nu ikke snart den Tid kommen, hvor Kvinderne vil vise, at de har deres særlige Indskud at give i det Samfundsarbejde, hvori de har faaet Del? Er der ikke netop for Kvindesagens Forkæmpere Anledning til at forandre Feltarbejdet, saa det kommer til at lyde: »Kvinderne har en særlig Dygtighed, Plads for den, Respekt for den«? Højere end at kæmpe for Ligestillethed, grundet paa Ensstillethed, er det dog at naa til Ligestillethed, grundet paa Særstillethed. Er det ikke derfor et temmelig lavt Maal at sætte, naar man siger: »Vi maa tage de samme Eksaminer som Mændene; ellers siger de, vi er ikke saa dygtige som de?« Vi er dog vel nu saa vidt, at vi kan afvise Spørgsmaalet om den lige Dygtighed med det Svar: »Kvinde og Mand har hver sin særlige Dygtighed.« Det var dette, den ministerielle Bekendtgørelse af 9de Juli 1860 pegede paa, naar den talte om »Kvindens særlige Karakter og ejendommelige Dannelse,« og maa vi ikke indrømme, at den havde Ret, naar den i Overensstemmelse hermed ordnede Lærerindeeksamen paa en særlig Maade?

Hermed mener jeg at have vist, at der er noget urigtigt i Ræsonnementerne baade fra Mands- og fra Kvindelejlren.

Men ogsaa det almindelige, pædagogiske Ræsonnement: Lærere og Lærerinder skal have ensartet Arbejde, derfor bør de have ensartet Uddannelse, anser jeg for urigtigt. Det urigtige ligger her i Forudsætningen; thi bør Lærere og Lærerinder virkelig have ensartet Arbejde? Det maa dog bestandig anses for det naturligste, at Lærerinderne overvejende underviser Pigerne, Lærerne Drengene, men Pigerne bør dog vel ikke have akkurat samme Uddannelse som Drengene?

Den hele Udvikling gaar jo nemlig endnu stadig i Retning af, at Flertallet af Kvinder faar sin Hovedopgave i Hjemmene. En Opløsning af Familierne og Hjemmene

synes ikke umiddelbart forestaaende, og Ægteskabernes Antal synes dog heller ikke at være i den Grad dalende, at der er Udsigt til, at de ugifte Kvinders Tal vil være det overvejende. Der synes derfor bestandig at være Grund til at give Pigerne en særlig Uddannelse med deres Virksomhed i Hjemmet for Øje. Vi hører jo da ogsaa Kravene stige i den Retning. Netop fra det Lag af Samfundet, hvor Husmoderen hyppigst er beskæftiget uden for Hjemmet, nemlig fra Arbejderklassen, hører vi Fordringen: Lær dog vore Pigebørn at stoppe, lappe, vadske, koge, drive en Husholdning økonomisk, gøre Hjemmet hyggeligt og holde det i Orden. Imødekommes disse Fordringer, vil vi indenfor Skolen faa forskellige ny Fag som Husholdningskemi, Husholdningsøkonomi, rationel Barnepleje m. m. Og til disse Fag vil saa efterhaanden komme de Fag, der skal forberede til de Samfundstillinger, som Udviklingen lidt efter lidt vil anvise som særlig passende for Kvindens fysiske og psykiske Ejendommeligheder, og hvor hun derfor vil være enten Manden overlegen eller jævnbyrdig.

Til denne Betragtning af Kvindens særlige Opgave i Samfundet kommer saa Hensynet til hendes særlige Arbejdsmetode. Det er jo en bekendt Sag, at Kvinder arbejder mere intenst end Mænd, er mere reciperende, men mindre producerende og abstraherende. Ogsaa hertil bør der tages Hensyn ved Kvindens Uddannelse. Selv hvor Stoffet er det samme som for Mænd, bør det ordnes, foredrages, deles, behandles paa en anden Maade end for Mænd, ikke, jeg gentager det, fordi Kvinder har en ringere Dygtighed end Mænd, men fordi deres Dygtighed er af anden Art.

Da saaledes saavel Stoffet som Metoden bør være anderledes i Pigeskolen end i Drengeskolen, og da, som før omtalt, Pigerne fortrinsvis vil blive underviste af Lærere, anser jeg det pædagogiske Ræsonnement for urigtigt. Lærere, der altsaa skal give Undervisning i de specielle Kvindefag og i det hele paa en efter Kvindenaturen afpasset Maade, bør altsaa have en Uddannelse, der gør dem særlig skikkede hertil, og deres Uddannelse bør da være en anden end Lærernes.

Loven og de ministerielle Bestemmelser peger jo da ogsaa i Retning af specielle Kvindefag; naar de siger, at

Haandarbejde er tvungent Fag for Lærerinderne, medens Lærerne ikke har det. Men efterhaanden som Udviklingen fører os videre paa denne Vej, vil vi komme til en Tid, hvor vi dypger saa mange Særfag til Lærerindernes Eksamen, at der maa foretages Lempelser i Fællesfagene. Det vilde utvivlsomt have været en Lettelse for Udviklingen, om vi straks havde holdt os Vejen aaben for saadanne Lempelser og ikke havde fastslaaet Principet: samme Uddannelse for Lærerinder og Lærere.

Imidlertid — Loven er nu gennemført. Der er intet videre at gøre ved den. Naar jeg da har skrevet disse Betragtninger i Anledning af denne Lovs Gennemførelse, er Grunden den, at der er Bestræbelser oppe for at organisere vor Pigeskole, og at der ogsaa synes at være Udsigt til, at disse Bestræbelser vil krones med Held. En Forening er stiftet i dette Øjemed, et særligt Tidsskrift (»Bog og Naal«) udkommer med dette som Formaal, og rundt omkring fra lyder Røster, der klager over den planløse Tilstand, hvori Pigebørnenes Uddannelse har henligget, kort sagt, meget synes at tyde paa, at Bevægelsen fra forrige Aarhundredes Slutning vil gentage sig. Da fik vi Seminarieordning, det har vi ogsaa faaet nu. Da fik vi »Døtreskoler«, afpassede efter Datidens Krav, vi vil forhaabenlig ogsaa nu faa Pigeskoler, afpassede efter Nutidens Krav.

Og skulde dette ske, da forekommer det mig at være af Betydning at fastholde dette simple, som Seminarieloven af 30. Marts og de ministerielle Bestemmelser af 8de Juni synes at have fraveget: Piger er ikke Drengene, og den større Part af Pigerne vil i alt Fald foreløbig faa deres Hovedgærning i Hjemmet, medens Resten efterhaanden fortrinsvis vil finde saadanne Stillinger, som anvises dem ved »Kvindens særlige Karakter og ejendommelige Dannelse.«

Men selv om dette maa blive Hovedhensynet ved en Ordning af Pigeskolen, er det jo imidlertid ikke dermed udelukket, at man samtidig kan tage de Bihensyn, som Udviklingen i Øjeblikket kræver. Det var vel f. Eks. ikke umuligt at skabe en Plan for Pigeskolen, hvorved dens Uddannelse ved en nem lille Tillægseksamen kunde gælde lig med Præliminæreksamen, saa at de Kvinder, der føler Trang til at bane sig Veje, hvortil denne aabner Adgang,

ikke var afskaarne derfra. Og det vilde vel heller ikke være umuligt at afpasse Undervisningen i Pigeskolen saaledes, at de Kvinder, der bliver gifte, kunde følge og forstaa deres Mænds baade praktiske og aandelige Interesser. At dette nu finder Sted, er jo nemlig en af de mange og store Fordele, som Kvindebevægelsen har skabt, og som er kommen Ægteskabsinstitutionen til gode i den Grad, at Kvindebevægelsen, der en Tid kunde synes at ville virke opløsende paa denne, nu snarest lader til at ville virke opbyggende.

I Enhelthederne at omtale alt, hvad denne Sag kunde give Anledning til, anser jeg mig ikke for kompetent til. Det forekommer mig, at dette Spørgsmaal bedst løses af de Kvinder, som enten har gennemgaaet Mandsuddannelsen og har følt det forfejlede ved at lade Kvinden slavisk efterligne denne, eller ved deres Stilling som Forkæmperinder for Kvindesagen har Anledning til at hævde netop Kvindens Ejendommelighed. Disse kan ud fra deres dybere Indsigt i Kvindens Væsen gøre dette bedre end en Mand.

Derfor har jeg ment, at det var rigtigst at omtale Sagen i »Kvinden og Samfundet«, og det forekommer mig, at disse to Forordninger af 1859 og 1894 med deres forskellige Ordning af Lærerindeuddannelsen gav en Anledning til et Øjeblik at standse efter en Menneskealders Fremskridt, se paa dette Fremskridt og overveje, om ikke Arbejdet for Kvindesagen i næste Menneskealder snarere bør føres med Ligestillethed end med Ensstillethed for Øje.

J. Th. Huus,

cand. theol. Medbestyrer af Femmers Kvindeseminarium.

Lærerinder og Lærere.

Naar Hr. Cand. Huus i »Kvinden og Samfundet« for Juli 1894 drager til Felts imod den ny Ordning af Seminarieforholdene, hvorved Mænd og Kvinder stilles ens m. H. t. Eksamensfordringerne med Undtagelse af, at Kvinderne som Tillæg faar kvindeligt Haandarbejde, saa tror jeg, at Grunden simpelt hen er den, at Hr. H., hvor stærkt han end betoner det modsatte, ikke ser, at Kvinderne *er* Kvinder og bliver aldrig som Mænd, hvilke Fordringer vi end stiller til dem i Retning af Dygtighed og Arbejde. Han anker hovedsagelig over, at Eksamensfagene ikke vedblivende er forskellige for Mænd og Kvinder, fordi der derved ikke tages Hensyn til de to Køns forskellige Karakter og Ejendommeligheder, og dernæst ser han paa Pigeskolen som noget absolut forskelligt fra Drengeskolen og forudsætter uden videre, at Piger skal undervises af Kvinder, Dreng af Mænd.

Herimod har jeg Hovedet fuldt af Indvendinger:

1. Den egentlige kvindelige Ejendommelighed — den, som en Mand sjælden forstaar, — den hverken fødes eller dør ved Hjælp af det Arbejde, som en Kvinde bliver sat til. Den er som Nissen, der flytter med, hvor mange Kunster man end kan finde paa for at blive ham kvit. Fru Kovalevski var sikkert, efter alles Vidnesbyrd, samtidig med, at hun var den store Matematiker — helt og fuldt *Kvinde* i Ordets fineste Betydning, selv om hun maaske kun tarveligt nok kunde lappe og stoppe. (Hvor mange »Damer« kan det?) Derfor: Giv kun Mænd og Kvinder det samme Stof at arbejde med, og de vil — i 99 af 100 Tilfælde — dog arbejde forskelligt og faa forskelligt Livsindhold ud deraf for deres egen Personlighed.

2. Hvad skal man sige til, at vi i Københavns Skolevæsen i 18 Aar har haft 4 Fag i Pigeskolen, som er ukendte ved Lærerindeeksamen? Pigebørnene i Afgangsklassen skal lære Tysk, Fysik, Bogholderi og Skræddersyning; men Lærerinderne — de staar som Regel fremmede over for disse Fag, hvis de ikke tilfældigvis ad anden Vej har dygtiggjort sig deri. Det kan saaledes ske, at en iøvrigt flink Lærerinde, naar hendes Børn naar 13-Aars Alderen — den for Pigebørn aller vanskeligste Tid — maa slippe dem og overlade dem til en fremmed, fordi hun ikke tør anse sig selv for dygtig nok i de oven nævnte Fag, hvilket atter kan have skadelige Følger for Børnenes Karakter-Udvikling, idet en fremmed vanskelig vil kunne lede dem paa rette Maade. Ofte maa en Lærer overtage Fysik i Afgangsklassen, hvad jo — efter Hr. H.s Anskuelse — er unaturligt, og, jeg indrømmer det, ikke altid heldigt.

3. Mon ikke en Lærerinde i endnu højere Grad end en Lærer trænger til at faa lært at tænke hurtigt og klart, at kunne drage nøjagtige Slutninger og stille tydelige Spørgsmaal? Og er ikke netop Matematiken — foruden at være et næsten uundværligt Grundlag for Fysiken — et Fag, der kan hjælpe Kvinderne til at undervise klart og forstaaeligt i Steden for at være Vadmæl af taagede Følelser og halvfordøjede Kundskaber? Selv Polynomiers Division er virkelig for uskyldig til at ødelægge Kvindeligheden, der i Regelen er stærkere, end Mænderne aner.

4. Hr. Cand. Huus opstiller et Skræmmebillede i en Række af Fag, som han mener bør indføres i Pigeskolen. Han siger: »Lær dog vore Pigebørn at stoppe, lappe, vaske, koge, drive en Husholdning økonomisk, gøre Hjemmet hyggeligt og holde det i Orden!« — Du godeste Gud! Skulde alt det virkelig fordres lært i Almueskolen! Ja, ja, det var maaske ikke saa galt, men saa maatte vi da have Pigebørnene hele Dagen og hver Dag lige til den giftefærdige Alder, og saa kunde det maaske endda kuibe — særlig hvad de to sidste Fag angaar, som vist ikke saa let lader sig lære i en Skole. Og selv om vi kunde nøjes med, hvad Hr. H. nedenfor opstiller, nemlig Husholdningskemi, Husholdningsøkonomi (den rationelle Børnepleje, han forlanger, antager jeg dog, vi faar stille i Bero sammen med Hyggeligheden osv.) saa er det alligevel en Fordring, som næppe lader sig gennemføre uden særlige Faglærerinder, som vi allerede har dem i Skrædersyning. Nej — de Fag, som den ny Ordning anviser baade for Lærere og Lærerinder, er jo i Virkeligheden kun almindennende Fag. Og Almendannelse — i saa stor og saa god Udstrækning som muligt efter de forskellige stedlige Forhold, den maa vi dog ønske meddelt i lige stor Udstrækning baade til Drengene og Piger, selv om de altid vil modtage den paa forskellig Maade. Og videre end til simpel Almendannelse kan efter min Mening Almueskolen ikke gaa, saa maa de forskellige praktiske Fag — nogle for Drengene andre for Piger — faa deres Plads i en Fortsættelsesskole, saaledes som der jo ogsaa har været foreslaaet. Skulde jeg nævne et Fag, som jeg kunde fristes til at sige er glemt i den ny Plan, saa er det Sløjd for Lærernes Vedkommende. Sløjd er jo dog nærmest beregnet paa at gøre Eleverne skikkede til at kunne hjælpe sig selv i de utallige Smaating, som forefalder i det daglige Liv — ganske paa samme Maade som Pigernes Haandarbejde. Fik Lærerne dette Fag, saa var jo tillige med det samme det Misforhold hævet, som Hr. H. rigtig peger paa, at der nu vil blive imellem Lærernes og Lærerindernes Eksamensfordringer.

5. Endelig synes Hr. H. ikke at kunne tænke sig nogen anden Ordning i Fremtiden end den, vi nu har, nemlig